

Справянето с рецесията: обществени инициативи, свързани със заетостта, в държавите-членки на ЕС и Норвегия

Резюме

Въведение

Европейската икономика е изправена пред предизвикателството на икономически спад, който в целия свят се счита за най-сериозния и най-всеобхватния от края на Втората световна война насам. В отговор Европейският съюз, както и отделните държави-членки, въведоха и/или приеха широк спектър от обществени инструменти за подпомагане на икономиката и на пазара на труда.

В настоящия доклад, изготвен от Европейския наблюдател на преструктурирането (ЕНП), се предоставя систематизиран преглед на обществените инициативи в отговор на настоящата рецесия, които се провеждат или се планира да бъдат проведени в държавите-членки на ЕС и в Норвегия през април—май 2009 г. Той се основава на приноса на мрежата от кореспонденти и вътрешни изследователи на ЕНП. Под внимание са взети единствено инструменти, които са насочени към поддържане или създаване на заетост и/или които осигуряват подкрепа под формата на подпомагане на доходите на работната сила. Целта е по-скоро да се изтъкнат различните подходи, които са предприети в държавите-членки и в Норвегия, отколкото да се изготви изчерпателен списък на всички реализирани инициативи.

Контекст на политиката

През ноември 2008 г. Европейската комисия публикува своя Европейски план за икономическо възстановяване, който има за цел да определи как „решително и координирано би могло да се отговори на икономическата криза“. При представянето на плана председателят на Европейската комисия Жозе Мануел Барозу написа, че с удовлетворение наблюдава, как „работейки, за да се справят със ситуацията в собствените си държави, националните правителства се вдъхновяват от общите принципи, съгласувани за действие на европейско равнище“. Анализът на ЕНП разглежда както широката гама от мерки, предприети от държавите-членки на ЕС, така и появяващите се общи направления.

По-голямата част от държавите-членки стартираха цялостен „антикризисен пакет“ в отговор на текущата

рецесия, включващ различни инструменти и фондове за справяне с икономическите проблеми, финансовите проблеми, проблемите на заетостта и социалните проблеми в сегашната ситуация. Независимо от това, в Европа съществува разнообразие на видовете практически подходи, предприемани в подкрепа на предприятията и хората по време на икономическия спад. Поставя се различен акцент върху специфични видове инструменти и целеви групи, а освен това е възможно конкретният план за мерките, насочени в една и съща посока на действие, да се различава.

По подобен начин, макар да се признава, че социалният диалог играе важна роля за гарантирането на справедливи и цялостни договорености в рамките на рецесията, участието на социалните партньори в Европа в разработването и прилагането на мерки срещу рецесията варира по отношение на нивото и степента на тяхното интегриране във формулирането на политики.

Основни констатации

Свързаните със заетостта инструменти за справяне с рецесията в държавите-членки и в Норвегия не само спомагат за предотвратяване на масови уволнения, но също така свеждат до минимум разходите на бизнеса по съкращаване и назначаване или преназначаване. Така те едновременно облекчават пазара на труда и намаляват социалните въздействия на кризата върху пазара на труда, улесняват приспособяването на фирмено ниво и съдържат средносрочна до дългосрочна перспектива, включваща инвестиции в човешкия капитал и защитата на умения, които са специфични за дадено предприятие.

В общ план най-широкоразпространените обществени инициативи могат да бъдат класифицирани в три групи:

- мерки за поддържане на заетостта с „превантивен“ характер, които имат за цел да задържат хората на работа, например чрез

подпомагане на предприятия или чрез предоставяне на подкрепа под формата на подпомагане на доходите на работници, които са приели да им бъдат намалени заплатите с цел запазване на работните им места;

- мерки за създаване на заетост, основаващи се на инструменти за насърчаване на прехода от безработица към заетост — насочени към отделните лица, търсещи работа;
- инициативи за финансова подкрепа на отделни лица в случай на съкращение, попадащи в категорията на подкрепа под формата на подпомагане на доходите на безработни и за лица, останали извън пазара на труда.

Към примерите за мерки за поддържане на заетостта спадат подкрепата за съкратено работно време или временно освобождаване от работа, подпомагането на дейности по обучение на персонала, намаляването или отсрочването на разходите за труд, различни от работната заплата. Тази категория също така включва пряка и непряка подкрепа за предприятия. Няколко държави-членки приеха или въведоха инициативи по отношение на съкратеното работно време или временното освобождаване от работа, като обикновено съществува известна степен на ангажираност от страна на социалния партньор. Повечето инструменти обхващат всички сектори на икономическа дейност, като някои разпоредби са концентрирани върху уязвими индустрии. Профилът на работниците, които имат право на финансова подкрепа във връзка с намалено работно време, също варира, като понякога се включват и временни работници или такива, работещи почасово. Паричната помощ може да допринесе за разходите за заплати и/или за социални осигуровки. Като допълнение към други осигурени обучения някои държави комбинират мерки за обучение с подкрепа за намалено работно време с цел подобряване на възможностите за заетост на работниците. Това обучение обаче обикновено е краткотрайно и поради това е възможно да има ограничена ефективност. Освен това добавената стойност на инвестициите за развиване на уменията може да не е видима за работодателя, ако не се знае дали или по какъв начин служителите ще останат част от неговата работна сила.

Мерките за създаване на заетост включват дейности по съчетаване на работни позиции, стимули за предприятията за наемане на допълнителен персонал, обучение, субсидии за мобилност и подкрепа за самоосигуряващите се лица. Съчетаването на работни позиции включва активно търсене на свободни работни места и съчетаването им с подходящи кандидати, предоставяне на консултации за търсещите работа и подготовката им за кандидатстване за работа. Някои държави наблюдават на индивидуалното предоставяне на услуги, като обект на дейността могат да бъдат определени

групи или сектори в уязвимо положение. В условията на текущата „кредитна криза“ финансовата подкрепа по отношение намаляването на разходите за извършен труд, предлагането на субсидии за заплати или улесняването на достъпа до финанси е важен стимул за насърчаване на създаването на работни места, самостоятелната заетост или стартирането на бизнес.

Мерките за подпомагане на доходите основно се отнасят до изменение на нормативните разпоредби, свързани с помощите за безработица, най-вече по отношение на допустимостта, стойността и продължителността на получаване на тези помощи. Някои правителства предложиха също и помощ за изплащане на ипотека.

Политически насоки

- Обществената подкрепа за поддържане и създаване на заетост трябва да продължи дори и след подобряване на икономическите показатели.
- Важно е да се наблегне на политиките, насочени към растеж за поддържане и създаване на заетост, като образование, научноизследователска дейност, иновации, инвестиции и достъп до финанси.
- Банковото реструктуриране следва да бъде извършено по-бързо.
- Подкрепата за заетост следва да бъде временна, да се прилага за цялата икономика и да е насочена по-скоро към задържане на работа на заетите лица, отколкото към съкращения и преквалификации.
- Правителствата следва да засилят мерките за поддържане на доходите на безработните от рода на помощи за безработица, социални помощи и пенсии.
- Подкрепата за големите предприятия в традиционните индустрии следва да е обвързана с условия за реструктуриране.
- Цялостните кризисни пакети са за предпочитане пред отделните инструменти, които са насочени единствено към насърчаване на икономическия растеж или към пазара на труда.
- Важно значение има доброто сътрудничество между националните заинтересовани лица, както и координираният подход в цяла Европа.

Допълнителна информация

Докладът "Сравнянето с рецесията: обществени инициативи, свързани със заетостта, в държавите-членки на ЕС и Норвегия" е достъпен на:
<http://www.eurofound.europa.eu/emcc/erm/studies/tn0907020s/index.htm>

Irene Mandl, ръководител на отдел Изследвания (с Lidia Salvatore)
ima@eurofound.europa.eu